

BOS- EN WILDNUMMER

HET NEDERLANDSE BOS BEDREIGD !!

[451.1]

door

G. HELLINGA

Het Nederlandse bos wordt bedreigd door het wild. De wildstand is thans overmatig hoog. De landbouw wordt op kostbare wijze beschermd door tegennatuurlijke afrasteringen, het wild daardoor in het bos geconcentreerd.

Ongeveer gelijktijdig kreeg ik kortgeleden onder ogen een artikel: „Voor- en nadelen van hertenreservaten op de Veluwe”, Red. Touristenkampioen, 21 (23) 1958 (708—711) en het Jaarverslag 1957—1958 van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, terwijl in de laatste tijd ook in de dagbladen een aantal artikelen pro en contra, vooral over het hertenreservaat onder Hoenderlo, verschenen. In deze publikaties worden of de belangen van het hert of de belangen van de recreatie verdedigd. De belangen van de bosbouw zijn in het genoemde Jaarverslag zijdelings aangestipt. Ook het uitstekende artikel in de Touristenkampioen vermeldt terloops, dat aan de belangen van de bosbouw moet worden gedacht. Daarnaast dient de verkeersveiligheid te worden genoemd.

Naast de stemmen ter verdediging van de recreatie mag nu echter ook wel eens een stem uit bosbouwkringen worden gehoord, omdat praktisch overal de bosbouwbelangen buiten beschouwing blijven, of, zoals dit gebeurde in „De Telegraaf” van 12 december 1958, worden afgedaan met het „verwijt” aan de eigenaren van bossen, dat zij „uitsluitend in kubieke meters hout gaan denken, dat wil zeggen, dat er steeds meer gelet wordt op de inkomsten uit het bos en steeds minder op de fauna, die er bij hoort”. Wij vragen ons daarbij af waarom de bosbouw niet even goed als de landbouw als een bedrijf mag worden aangemerkt.

Het hertenreservaat op de Staatsgronden bij Hoenderlo kan dienen als voorbeeld, hoe overdreven de belangen van het wild op de voorgrond worden gesteld, in vergelijking tot de belangen van de bosbouw.

Als rustgebied is afgescheiden een aaneengesloten complex van ruim 600 ha. In dit gebied zijn de bosbouwbelangen geheel ondergeschikt gemaakt aan de herten. Daar omheen wordt voor de herten een zogenaamde vrije wildbaan gelaten van 14.500 ha bos en heide. Voor de bescherming van de aan dit grote complex grenzende landbouwgronden zijn afrasteringen geplaatst, waarvan de lengte mij niet nauwkeurig bekend is, doch die ik schat op rond 30 km. De kosten van deze afrasteringen bedragen naar schatting f 120.000, waarnaast nog een groot aantal wildroosters zijn geplaatst van f 3.000 per stuk. De jaarlijkse kos-

In deze jubileum-jaargang wordt in elk nummer plaats gemaakt voor een artikel uit het verleden. Ditmaal een artikel uit het speciale Bos- en Wildnummer van G. Hellinga, uit 1959, jaargang 31

---

ten van dit, ten hoogste 225 herten tellende wildreservaat, zijn aan rente, afschrijving en onderhoud van afrasteringen en roosters, bijvoeding van het wild en toezicht, te bezijferen op omstreeks f 100.000, dat is dus elk jaar f 400 per hert!

Daar bovenop komt dan nog de schade die deze herten aan het bos toebrengen. Gebaseerd op duitse gegevens, waarmede aanneemt, dat een hert in zijn leven voor DM 30.000 — 60.000 schade aanricht, zou de wildschade per jaar, rekening houdende met een gemiddelde levensduur van een hert van 8 jaar, in dit bos- en heidegebied op ongeveer 750.000 of $\frac{3}{4}$ miljoen gulden worden gesteld. Mogelijk kan door plaatselijk bijvoeden, vooral op de Staatsgronden, dit schadecijfer geringer zijn, maar in ieder geval staat dit cijfer in geen verhouding tot het wel genoemde bedrag van f 60.000 aan landbouwschade.

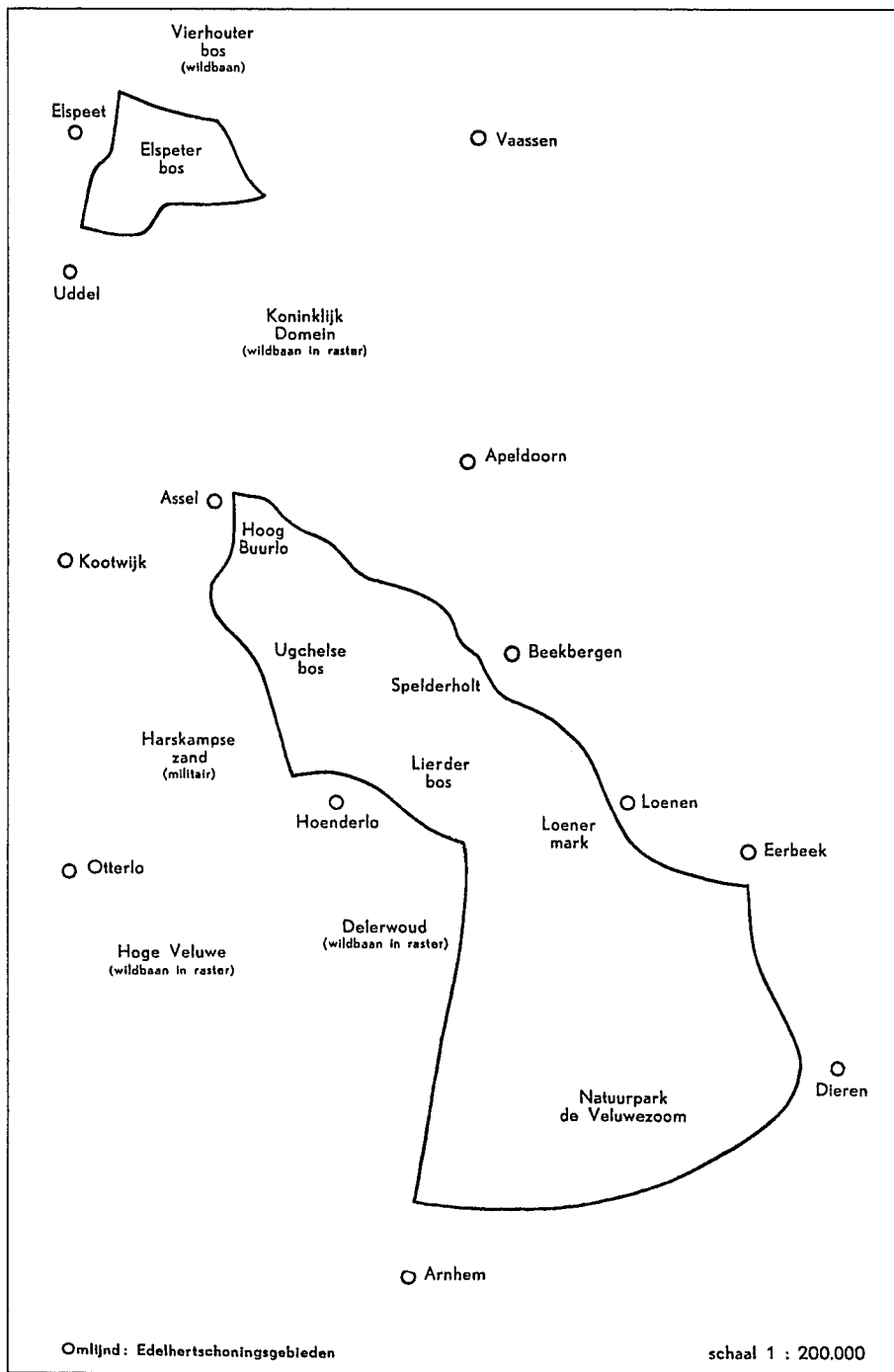
Overigens dienen deze cijfers alleen om de gedachte te bepalen. Een deel van de schade is niet direkt zichtbaar. Wat echter wel in het oog springt, is de verarming van de vegetatie. Deze valt de deskundige direkt op, wanneer hij op de „Hoge Veluwe” op de grens staat van het voor de herten omrasterde deel van ons Nationale Park.

Het reservaatgebied bij Hoenderlo behoort wat de grond en het natuurschoon betreft tot het beste en mooiste dat wij op de Veluwe bezitten. Het zal door de aanwezigheid van zoveel herten onmogelijk zijn hier waardevol hout te telen van douglas, lariks, Weymouthden, Pinus contorta, Abies grandis, Thuja plicata, witte els, eik enz. Deze boomsoorten worden alle afgevreten of geveegd, waarbij het loofhout het eerst verdwijnt. Als er van deze houtsoorten dan niets meer is, zullen de herten ook aan de groveden schade toebrengen, getuige de op de Imbosch waar te nemen schade. Zowel uit het oogpunt van produktiederving, waarbij we dienen te bedenken, dat in dit bosgebied zeker 2.000 ha douglas bos kan worden geteeld, als uit een recreatief oogpunt, zelfs nog afgezien van de afsluiting van het terrein voor het publiek, is de optredende verarming van het bos over 14.500 ha uitermate te betreuren.

Zou niet, zowel met het oog op de produktie — 14.500 ha bij Hoenderlo en omgeving is 3% van het areaal bos plus woeste grond in Nederland — als met het oog op het recreatiebelang, een andere oplossing ter bewaring van het „edelhert” te vinden zijn?

Van dit edelhert zeggen dr. M. A. IJsseling en dr. A. Scheijgrond in „Zoogdieren van Nederland”, 1950, zich daarbij baserend op dr. G. A. Brouwer „Het edelhert in Nederland”, in „In het voetspoor van Thijsse”, 1949 (214—248), dat hier vermoedelijk van een autochtoon hertenras geen sprake meer is en dat alle herten in ons land reeds ten minste vanaf de 16e eeuw als semi-wild jachtobject moeten worden beschouwd. Men wil nu van dit reeds niet autochthone zwakkere veluwse zandhert, dat zich slechts in stand kon houden door wisseling op landbouwgronden, een „mooi hert” maken door bijvoeding met sesamkoeken. Dit nu is naar mijn mening natuurwetenschappelijk volkomen kunstmatig en niet verantwoord. Dit hert kan dan toch beter blijven bewaard op de Hoge Veluwe of het Kroondomein, na verwijdering van de geïmporteerde andere hertenrassen.

Ik citeer vervolgens uit bovengenoemd jaarverslag, waarvan men toch zeker niet mag verwachten, dat de auteur(s) de natuurwetenschappelijke en recreatieve waarde van een zekere wildstand onderschat(ten), van

---

blz. 12: „Het beheer van deze bossen, als hertenreservaat, beperkt echter de mogelijkheden van een intensieve bosexploitatie”; en op blz. 18: „De stand van edelherten, reeën en wilde zwijnen wordt steeds groter; speciaal van eerstgenoemde soort wordt echter grote schade aan de jonge bossen ondervonden..... zodat maatregelen ter beperking noodzakelijk zijn”.

Let wel, er wordt niet van uitroeien gesproken, dat wenst niemand. De meeste bosbouwers staan bij een redelijke wildstand zeker niet vijandig tegenover wild en jacht.

Een middel ter beperking van de wildschade is afrastering, maar als wij daarvan de kosten berekenen, is het begrijpelijk, dat er vele bosbeheerders zijn, die om financiële en ook om praktische en landschappelijke redenen, dit niet verantwoord achten. En het afrasteren van elke kunstmatige of natuurlijke verjonging, die de bouseigenaar wil doen slagen, kan hij niet meer rangschikken onder het begrip: het voeren van een normaal bosbedrijf. Overal waar moet worden afgerasterd voor het slagen van de cultuur is de wildstand te hoog.

De Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening stelt zelf in zijn Memorie van Antwoord op vragen in het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer van de desbetreffende Commissie ten aanzien van het Staatsbosbeheer in 1959, dat „het bos niet alleen een economische waarde vertegenwoordigt in ons dichtbevolkte land, maar ook uit recreatief en landschappelijk oogpunt van belang is”. De economie wordt dus voorop gesteld. En even verder stelt de Minister „dat reeën en herten een zekere bedreiging voor de bosbouw vormen. Enige schade is aanvaardbaar, waarbij worde opgemerkt dat deze door eenvoudige afweermiddelen onder sommige omstandigheden binnen toelaatbare perken kan worden gehouden”. „Deze belangen zijn niet onvereenigbaar” zegt de Minister. Hier zou ik aan willen toevoegen, dat een goed beheerd bos ook recreatief aantrekkelijk kan zijn.

Nu is de praktijk, dat men van landbouwzijde bijna geen klachten meer over wildschade hoort. De landbouw is tevreden met de aangebrachte afrasteringen, daar deze door een andere instantie worden betaald. Uit de kringen van de bosbouw in Nederland komen echter steeds ernstiger klachten!

Ik zou daarom ook het volgende voorop willen stellen, Willen wij het in de bosbouw in Nederland bereikte in stand houden en zo mogelijk verbeteren en willen wij een normaal bosbeheer voeren, dan is een rigoureuze vermindering van de wildstand noodzakelijk. Wij zijn met onze houtproductie per hectare toch al ver achter bij die van de ons omringende landen.

Iedere bosbouwer weet hoe het met de wildschade is gesteld. Er zijn gebieden, bijvoorbeeld in Drente, waar het door de veel te grote reeën- en konijnenstand niet meer mogelijk is een normaal bosbedrijf te voeren. Jonge beplantingen zijn ten dode opgeschreven. Elders, zoals op de Veluwe, komen dan nog de herten er bij. De grote en grootse bebossingen in Drente waren destijds mogelijk door afwezigheid van wild. Bij de thans aanwezige wildstand zou een dergelijk resultaat geheel onbereikbaar zijn. Ten behoeve van de pogingen tot produktieverhoging wordt veel geld in onderzoek geïnvesteerd; maar al te vaak gaan deze kosten en moeite

---

door wildschade verloren.

Op grond van het hiervoor vermelde stelde ik dan ook in mijn inaugurele rede, dat „met het oog op de zo gewenste produktieverhoging in de bosbouw, Nederland zich niet de luxe kan veroorloven van de huidige te grote wildstand, die aanwijsbaar zeer veel schade doet”. Of hierbij de scheiding van jacht- en bosbeheer een rol speelt, wil ik in het midden laten. Wijlen Professor Houtzagers verklaarde in zijn rede bij de opening van de Najaarsvergadering van de Nederlandse Bosbouw Vereniging op 19 oktober 1956 dat hij „met minder enthousiasme” en „wel met enige zorg” de konsekwenties hiervan tegemoet zag. Het is toch wel bevreemdend, dat in Nederland de houtvester, dus de bosbeheerder, ten aanzien van de jacht, niet meer zoals elke andere beheerder van de grond, baas is in eigen huis.

In het buitenland ziet men dit anders; in het onlangs verschenen prachtige jaarverslag van onze zuiderburen schrijft hierover de belgische Minister van Landbouw in het voorwoord:

„Doch de taak van het Bestuur van Waters en Bossen beperkt zich niet alleen tot het bos. De bosbouwer, expert in de natuurlijke wetenschappen, is de aangewezen persoon om zich bezig te houden met de fauna en flora van bos en rivier. Tussen het Bos, de Jacht en de Visserij bestaat een intieme band en het is dan ook niet meer dan natuurlijk, dat deze drie disciplines tot de bevoegdheden van de bosbouwer behoren”.

En dan staat verder vermeld in het hoofdstuk Jacht onder het hoofd Verbeteringen op jachtkundig gebied: „Indien het voorzeker onmogelijk is zich een bos voor te stellen zonder wild, is het anderzijds van belang niet uit het oog te verliezen, dat de jacht steeds moet ondergeschikt blijven aan het bosbouwkundig belang. Het wild, zowel het groot als het klein, doet het bos steeds duur betalen voor zijn overbevolking. Het is vooral deze zeer hoge wildstand, die reeds geleid heeft en nog steeds kan leiden tot ernstige meningsverschillen tussen bosbouwers en jagers. Het is nochtans duidelijk, dat in het biologisch geheel dat bos en wild toch vormen, iedere verbreking van het evenwicht — hetgeen leidt tot de vernietiging van het bos — per slot van rekening nadelig moet zijn voor het wild zelf. Het is derhalve de selektie van de wildstand die vóór alles moet worden nagestreefd. Deze komt ten slotte tot uitdrukking in de vervanging van het aantal door de hoedanigheid.

Het is in deze selektie, met als gevolg hiervan de vermindering van het aantal, dat men de veiligste, duurzaamste en meest doelmatige weg moet zien om het naast elkaar bestaan van het wild en het bos te verzekeren”.

In zijn schriftelijk antwoord op in de Tweede Kamer gestelde vragen noemt de Minister het alternatief, al of geen herten; in de Touristenkampioen staat, als mening van het Hoofd van de Afdeling Wild- en Vogelschade en Jacht, uitroeien of afrasteren om schade in de landbouw te voorkomen als enige mogelijkheden.

Er zijn aanwijzingen, dat hier een middenweg bestaat en dat een aantal kleine verspreide rustgebieden voor de instandhouding van een verantwoorde hertenstand voldoende zou zijn. Een geringer aantal herten betekent geringere schade aan de bosbouw, de bossen zelf blijven gevarieerder van samenstelling, wat recreatief van grote betekenis is, geen afrasteringen en meer genot bij het zien van een dier in de vrije natuur.

Overigens mag de vraag worden gesteld, of wij naast de bestaande reservaten Hoge Veluwe, Kroondomein, Ede, nog wel behoefte hebben aan nieuwe reservaten zoals Hoenderlo en eventueel Elspeet.

Dat het hier niet om geringe waarden gaat moge ook blijken uit de rede van de Voorzitter van de Nederlandse Bosbouw Vereniging, Professor Becking, op de Voorjaarsvergadering te Breda in 1958, waar deze mededeelt, dat de besturen van de Nederlandse Bosbouw Vereniging en de Vereniging van Boseigenaren van gedachte hebben gewisseld over het gezamenlijk instellen van een wildplaagcommissie om het steeds ernstiger wordende probleem van de schade, die door het aanhouden van een te grote wildstand in onze bossen aan de land- en bosbouw wordt toegebracht, in studie te nemen en maatregelen te beramen hoe daaraan paal en perk zou zijn te stellen. In deze Commissie zouden zitting hebben, onder een deskundig voorzitter, drie vertegenwoordigers van de landbouw, drie vertegenwoordigers van de bosbouw en één vertegenwoordiger van het jagersgenootschap; zie het Nederlands Bosbouw Tijdschrift, 30 (7) 1958 (blz. 215 onderaan).

Summa summarum: De vele genoemde feiten en cijfers geven te denken en leiden tot de conclusie dat niet meer van een normale bosbouw en aanvaardbare schade, zoals de Minister stelt, kan worden gesproken. De te grote wildstand moet eerst door afschot worden verminderd tot een stand, die een nog aanvaardbare schade mag veroorzaken. Dit betekent, dat dan een normale bosbouw mogelijk is en dat hierdoor ook aan de eisen van een zo zeer nodige verhoogde houtproductie en van grote recreatiemogelijkheden wordt voldaan. Dit geldt voor alle bosrijke streken van ons land.

GEMEENTEBESTUUR VAN APELDOORN VERONTRUST

Het gemeentebestuur van Apeldoorn heeft de raadsleden, die bij het afdelingsonderzoek der gemeentebegroting 1959 daarover opmerkingen hadden gemaakt, toegegeven verontrust te zijn over de sluiting van een 500 ha groot recreatiegebied op de Veluwe ten behoeve van de wildstand.

In een deel van Het Spelderholt en de Ugchelse Bossen heeft het ministerie van Landbouw en Visserij het publiek de toegang ontzegd teneinde het grof- en roodwild, in het bijzonder het Nederlandse edelhert, rust te geven.

De raadsleden hadden er op gewezen, dat het volgens deskundigen niet nodig was geweest dit recreatiegebied doorlopend af te sluiten. Het zou voldoende zijn deze maatregelen toe te passen in de bronsttijd en de periode, waarin jongen worden geworpen.

B. en W. delen deze raadsleden in hun memorie van antwoord mede dat de afdeling Wild- en Vogelschade en Jacht van het ministerie van Landbouw bezwaar heeft tegen periodieke openstelling, omdat de tijd, waarin de jongen worden geworpen, samenvalt met de opening van het vakantie seizoen, terwijl de bronsttijd in oktober wordt gevolgd door het winterseizoen, waarin door de bladval het wild belangrijk minder schuilgelegenheid krijgt en zou gaan zwerven. Enkele wegen blijven overigens wel toegankelijk.

„Omdat het ons nog niet duidelijk is of het in volle rust behouden van een hertenstand opweegt tegen de betekenis van 500 ha recreatierruimte voor het Nederlandse volk, zullen wij deze kwestie nog nader bestuderen”, aldus B. en W.

Algemeen Handelsblad van 7 november 1958.